

husholdningsselskabets økonomiske hjælp kunne etableres en læseforening i sognet. I småafsnit beskrives videre milepæle i grundtvigianismens udvikling. Oprettelsen af en valgmenighed i Bøvling i 1875 var et væsentligt fremskridt, men i Gudum sogn sættes interessant nok oprettelsen af Gudum Afholdsforening i 1881 som det første samlingspunkt for grundtvigianerne. Forfatterne er ikke i tvivl om, at det andelsmejeri, der oprettedes i 1887, var grundtvigianernes værk, flere af stifterne havde nemlig været på højskole. Gudum Brugsforening stiftedes i 1892 og et forsamlingshus oprettedes i 1899. Her husedes fra 1902 en friskole oprettet for grundtvigianernes børn som en protest mod sognets kommuneskole, og omkring dette hus samledes i det hele taget grundtvigianernes aktiviteter med afholdsforedrag, oplysende, foredrag

etc. I et par mindre afsnit beskrives et par af de mere fremtrædende grundtvigske familier, men også Jeppe Åkjær kommer til orde. Den knappe tekst følges overalt af næsten ordrette gengivelser fra protokoller, breve etc., men lige så hyppigt er protokoludtog, vedtægter, lejlighedssange ganske enkelt gengivet fotografisk. Og sammen med det øvrige billedmateriale giver dette bogen mere præg af en mosaik end en helhedsfremstilling. Denne fremstillingsform er ideel, vil man give stedkendte associationer, men den udenforstående bliver det overladt selv at få sammenhæng i fragmenterne. Egentlige analyser, forsøg på at årsagsforklare endside sætte sognets grundtvigianisme i en større sammenhæng har bogen nemlig ikke.

Sidsel Eriksen

KULTURHISTORIE

Lone Rahbek Christensen: *Hver vore veje. Livsformer, familietyper og kvindeliv.* (Etnologisk Forum, 1987). 173 s.

Udfra en kvalitativ kulturanalyse vil etnologen Lone Rahbek Christensen beskrive nutidens familietyper og i særdeleshed de tilhørende kvinders funktion og livssyn. Da forfatteren elsker kontraster, starter hun med at præsentere og kritisere kvindeforskningens resultater. Disse er nemlig problematiske, fordi de er fremkommet ved, at man beskriver kvinden som det mandundertrykte væsen både i fortid og nutid, og kvindebevægelsen vil kæmpe for enten at få hende ligestillet eller også at få hende løftet højt op over manden, der nu skal undertrykkes. Med rette påpe-

ger Lone R. Christensen, at problemet er, at man kun ser og erkender én type kvinde, nemlig den undertrykte, mens der findes flere forskellige typer. Det vil hun bevise ved at karakterisere deres respektive livsform. Livsformanalysen blev i begyndelsen af 1980'erne lanceret bl.a. af etnologen Thomas Højrup og går ud på, at beskrive forskellige typer af familier ved hjælp af kontrasterne arbejde-fritid, og hvilken af de to der er mål og hvilken middel. Her skal der ikke nærmere kommes ind på livsformanalysens fordele og ulemper, det har man debatteret dengang (f.eks. i *Fortid og Nutid* nr. XXI, 3, 1984). Højrup's resultat var, at han fandt tre livsformer i den nutidige vesterlandske verden, nemlig lønarbejderens, de erhvervsdrivendes og karrierefolkens.

Problemet er dog, at det er *mandens* arbejde der indikerer hvilken livsform familien hører til. Derfor vil Lone R. Christensen se på, om *kvinden* har tilhørende livsformer eller måske helt andre.

Efter indsamling og udmøntning af en række interviews kommer hun til følgende to hovedgrupper:

Husmødre i lønarbejderfamilien og baglandskvinder. De sidste er karrierefamiliens hustruer, de går ind i et teamwork med manden, for at få ham frem i verden, og kvinden overtager så de ekstra opgaver, dette medfører, såsom middage for chefen etc. etc., altså en repræsentationskvinde, der danner mandens bagland.

Blandt husmødre finder forfatteren nogle varianter mest baseret på, om de er hjemmegående eller mere eller mindre udearbejdende. De er kategoriseret som husmødre, fordi de satser hjemmet højest, enten fordi de lægger deres arbejde dér – eller fordi de er »lønarbejdere«, for at opnå det gode mål: fritiden i hjemmet med familien. Ganske kort kommer forfatteren ind på en tredje type kvinde, der selv er karrierkvinde eller har så intensive hobbies, at hun ligesom finder sin egen livsform udenom mandens.

Forfatteren overvejer og vurderer så hver familietyper stabilitet og eventuelle følsomhed over for forandringer. Det er i princippet helt i orden, men hun lader for det meste manden være variabelen og konkluderer om kvindens muligheder ud fra hendes øjeblikkelige status. Og da ser det selvfølgelig slemt ud for den hjemmegående. Men også hun har da, mener jeg, sine muligheder, det er særlig oplagt, når forfatterens udvalgte repræsentanter alle allerede har noget erhvervsarbejde ved siden af.

Jeg har en række yderligere ankepunkter mod bogen. Jeg savner nogle

overvejelser over de udvalgte typers repræsentativitet i det danske samfund, (forfatteren mener end ikke, at overvejelser over de udvalgte forskellige interviewkvinders repræsentativitet var nødvendige, når man vil lave en typeanalyse). Men mange af de »rene« hjemmegående husmødre findes vist ikke længere, og baglandskvinden er efter min mening et relikv fra mændenes gamle ønskedrømme om den opofrende hustru. Derimod er lønarbejder-sken og den fagligt engagerede kvinde vist efterhånden de mest typiske. En kvalitativ analyse er helt fin, men den skal sammentænkes med de mere kvantitative, som f.eks. Socialforskningsinstituttet laver. Et tværfagligt samarbejde mellem etnologer og sociologer samt andre videnskaber ville nuancere billedet af den danske familie til de rette proportioner. – Yderligere savner jeg nogle overvejelser om kvindens egne skiftende livsformer afhængig af hendes alder. Husmoderlivsformen vil altid være mere fremtrædende i den periode, hvor familien har små børn, mens den engagerede (karriere) kvinde vil komme meget mere tydeligt frem, når hun bliver »over 40«. Denne ændring i kvindens livsform må have kraftig indflydelse på de krav hun stiller. For en kravformulering og kampen for disse krav er nemlig forfatterens slutfanfare for at opnå sit mål for kvinderne: »Neokulturation« dvs. kvinders kamp for nye vilkår, som pga. de forskellige kvindetyper også er mange forskellige i forhold til kvindebevægelsens normalt to: ligeberettigelse eller kvindechauvinisme.

Disse kritikpunkter skal dog ikke virke for dominerende, der er i bogen mange gode iagttagelser og analyser, som ikke alene er overraskende men også meget tankevækkende og udfordrende for en faghistoriker.

Gerda Bonderup